

MEDVINDSBRÆNDING som pleje af TILGROEDE GRAVHØJE

Foto: Anna Bodil Hald

20. marts 2012 modtog NKF-medlem Anna Bodil Hald dette delvise afslag fra Kulturstyrelsen til et forsøg med medvindsafbrænding til pleje af gravhøje. Et forskningsprojekt Natur & Landbrug ApS (www.natlan.dk) ved Anna Bodil Hald gennemfører i samarbejde med lektor Hans Henrik Bruun, Københavns Universitet:

Fra KULTURSTYRELSEN til Natur & Landbrug Att. Anna Bodil Hald

AFGØRELSE VEDR. MEDVINDSAFBRÆNDING AF VEGETATION PÅ GRAVHØJE PÅ FIRE FORSØGSLOKALITETER I FORBINDELSE MED PROJEKTET "PLEJE AF GRÆSLAND VED AFBRÆNDING - MED GRAVHØJE SOM FØRSØGSOBJEKT"

Kulturstyrelsen har 23. november 2011 modtaget din ansøgning om dispensation til medvindsafbrænding på 6 gravhøje fordelt i hhv. Roskilde og Frederikssund kommuner. Ansøgningen sendes som en del af projektet "Pleje af græsland ved afbrænding - med gravhøje som forsøgsobjekt".

I ansøgningen indgår 6 fortidsminder, der er fortidsmindefredet, jf. museumslovens § 29 e, stk. 1.

Fredede fortidsminder, herunder gravhøje, er beskyttet efter museumslovens § 29 e, stk. 1, hvori det bestemmes, at der ikke må ske ændring af fortidsmindets tilstand.

Kulturstyrelsen vurderer, at en afbrænding som beskrevet i projektbeskrivelsen er en ændring af fortidsmindet, hvorfor det kræver en dispensation fra loven. Forsøget kræver tillige, at der sker nedsætning og optagning måleenheder samt bruges metal-detektor for at genfinde måleenhederne. Dette kræver også tilladelse fra museumslovens § 29 e.

Afgørelse Tilladelse gives hermed efter museumslovens § 29j, jf. § 29e, stk. 1, til at foretage medvindsafbrænding, optagning og nedtagning af måleinstrumenter samt brug af metal-detektor på 2 af de ansøgte fortidsminder.

(Der stilles en række vilkår for tilladelserne.)

Der gives ikke tilladelse til afbrænding på 4 af de ansøgte fortidsminder. Kulturstyrelsen kan oplyse, at tilladelser til indgreb i fredede fortidsminder gives sjældent, og kun når der foreligger særlige tilfælde, der kan begrunde det. Styrelsen finder ikke, at der for de 4 gravhøjenes vegne er tale om et sådan særligt tilfælde.

Baggrund Ansøgningen er fremsendt som en del af projektet "Pleje af græsland ved afbrænding - med gravhøje som forsøgsobjekt". Afbrændingen retter sig mod naturforvaltning. Projektet har til formål at afprøve forvaltningen med afbrænding og at vurdere effekten på udvalgte fokusarter. Tesen er at afbrænding er en billigere og mindre krævende naturpleje, der også ses som alternativ plejemetode til arealer for små til anden forvaltning.

Gravhøje er valgt som objekt for undersøgelsen af effekten af plejemetoden set i forhold til flora, fauna og jordbund. Målet er at beskrive en hurtig og billig forvaltningsmetode for tørbundsvegetation til kommunerne. Afbrændingen skal ligeledes skabe gunstig bevaringstilstand på overdrev, gravhøje og andre tør græslandsvegetation.

Gravhøje er valgt som forsøgsobjekt, da afbrænding er let at udføre på gravhøje, der om foråret er omgivet af brandbælter i form af mark med sort jord eller frisk vækst. Gravhøjene er også valgt på baggrund af artsrigdommen og mikroklimaet.

Ud over de 6 fortidsminder, hvor der ansøges om at foretage afbrænding, indgår en række fortidsminder i projektet, hvor der foretages slåning og høst. Da almindelig pleje, der ikke medfører ændring af fortidsmindets tilstand, ikke kræver tilladelse, indgår kun de 6 fortidsminder, hvor der søges om tilladelse til at foretage medvindsafbrænding, i denne afgørelse.

Begrundelse. Der gives tilladelse til medvindsafbrænding af vegetation på (2 af) fortidsminderne, da afbrændingen opfylder styrelsens ønske om at monitorere og effektmåle på varmepåvirkningen af de kulturhistoriske interesser, hvis afbrænding benyttes som plejemetode.

Styrelsen anser afbrænding som en ændring af fortidsmindets tilstand, da skjulte levn i form af urner, genstandsmateriale, stenpakninger, jernkapper og lignende konstruktioner, der kan skades af varmepåvirkning, anses for at være truet under afbrænding. Ligeledes vurderer styrelsen, at hyppig afbrænding vil kunne ændre på det næringsfattige miljø, der er medvirkende årsag til de gode bevaringsforhold i visse gravhøje.

Eftersom der i ansøgningen er planlagt monitorering i forbindelse med to af de seks ansøgte gravhøje, vurderer Kulturstyrelsen, at der kan gives tilladelse til afbrænding af disse to høje. Monitoreringen af varmepåvirkningen kan belyse påvirkningen af afbrænding på gravhøjenes ydre lag og give ny viden på området, hvorfor afbrændingen tillades. Derfor gives der samtidig tilladelse til at gøre de fornødne indgreb i selve fortidsmindet i form af nedsætning og optagning måleenheder samt tilladelse til brug af metaldetektor med henblik på at genfinde måleenhederne.

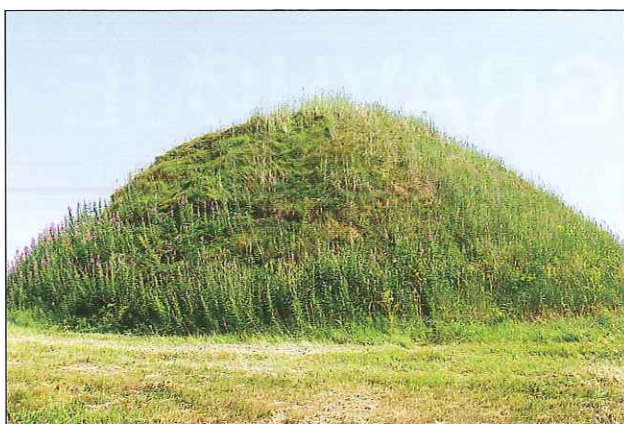
Der gives afslag til afbrænding af vegetation på (de andre) fortidsminder, hvor der ikke foretages en monitorering af varmepåvirkningen.

Museumsloven tilgodeser først og fremmest de kulturhistoriske interesser og bevarelsen af synlige fortidsminder. På de fire nævnte fortidsminder finder styrelsen ikke, at det særlige tilfælde, der kan begrunde en tilladelse, er til stede.

Det er styrelsens opfattelse, at forsøgt med vegetationspleje kan udføres på andre tør græslandsarealer og stadig belyse projektets mål.

Klagevejledning. Kulturstyrelsens afgørelse kan påklages til Natur- og Miljøklagenævnet. (.....)

Med venlig hilsen Kulturstyrelsen

En høj, der har været plejet med slåning og som brændte ved et uheld. Foto: Anna Bodil Hald

En høj med påskeliljer (i mangel af bedre planter, planter folk selv på højene). Foto: Anna Bodil Hald

Anna Bodil Hald, der i tillid til en principgodkendelse fra 2006 allerede havde gennemført de planlagte medvindsafbrændinger den 14. marts 2012, besluttede at klage over afgørelsen der blev modtaget en uge efter afbrændingen. Dette for at forsøget kunne fortsætte i de kommende år.

Til støtte for sagen henvendte hun sig til forskellige, bl. a. NKF's danske styremedlemmer. Anken blev fremsendt rettidigt, men skrinlagt i forbindelse med et efterfølgende møde den 8. maj 2012 med Kulturstyrelsen, hvor det blev aftalt at udarbejde en fornyet ansøgning afsendt den 5. juli 2012. Tilladelse til forsøget er nu givet efter et møde (delvis tilsagn februar 2013 og fuldt tilsagn 6. marts 2013), på betingelse af at vissent materiale fjernes 1 m fra de randsten der forekommer på en af højene. Højene blev afbrændt 4. april 2013, hvor Kulturstyrelsen med interesse så på.

Lommen anbefaler interesserede at læse hele Anna Bodils og Hans Henrik Bruuns fornyede ansøgning og bilag fra klagen, fx et indigneret brev fra Danmarks Naturfredningsforening mm. www.natlan.dk/artikler.htm

Nedenfor ses -let redigeret- uddrag af kommunikationen mellem Anna Bodil Hald og Bjørn Petersen + Søren Espersen. Plus det svar, Søren producerede. Et eksempel på et aktivt NKF mellem årsmøderne.

Hej Kulturlandskabsforbund ved Bjørn!

Jeg har tænkt på, at det vil være rigtig dejligt hvis Kulturlandskabsforbundet vil støtte sagen med et brev.

Jeg har fået støttebrev fra Dansk Botanisk Forening's Naturbeskyttelsesudvalg.

Hvis I vil hjælpe mig, kunne jeg tænke mig noget med 'naturarven' på gravhøjene. Museumsloven har jo både 'natur' og kultur som formål. Noget med gammel kul-

tur med afbrænding i græslandskabet (måske er det derfor gravhøje har været artsrige).

I kunne også pege på, at I ikke forventer en så høj temperatur, at det er skadeligt, hvis det udføres af professionelle forvaltere, der ved hvad de gør.

Er det noget I kan hjælpe mig med? I givet fald skal brevet sendes til mig.

Vh Anna Bodil

Hej Anna Bodil!

Det kan og skal vi helt bestemt, mener jeg, selvom stemmer i forbundet siger noget om at vi ikke skal være "remissinstans", men kun udtale os om sager som er mere principielle. Men det er dit problem jo bestemt også.

2 NKF-perspektiver må i hvert fald være at planter/plantesamfund med lang kontinuitet også er kulturhistorie (selvom ikke alle kulturhistorikere har format til at begribe det). Og at ild som vegetationsbearbejdning har lang og mangesidet tradition i historien. Jeg kan umiddelbart se disse muligheder: Enten skriver Søren en støtte eller vi finder et medlem med særlig kendskab og interesse til dette (og gerne til gravhøje)? Hvad siger Søren?

Vh Bjørn

Hej Bjørn!

Jeg er ikke sikker på, en støtteerklæring er i tråd med styrets vedtagelser på området. Kan du ikke undersøge det i referaterne? Spørgsmålet er om NKF DK kan støtte? I øvrigt er jeg helt enig hvad angår afbrænding.

Den typiske "vedligeholdelse" har formentlig været, at højene periodevis har ligget i græsning og at får/kreaturer/heste har græsset og ikke mindst slidt grundigt på vegetationen - geder og heste kan på det nærmeste grave en høj væk! Men vi skal i det hele taget have mere ild, mere graveri, mere sporadisk dyrkning i vore landskaber - graveri og dyrkning dog ikke på højene!

mvh Søren

Hej Søren!

NKF DK kan sagtens udtale sig om, hvad rolle afbrænding har spillet, spiller og kan og bør spille i pleje af kulturlandskab. Og også slå et slag for de levende kulturminde.

Jeg har været med til de diskussioner, der har været, om hvorvidt vi skal fungere som remissinstans (høringspartner). Det skal vi kun ved sager med principiel betydning. ABHs forespørgsel er ingen høring, men et ønske om en kulturlandskabsfaglig vurdering. Hvorfor skulle vi spænde ben for os selv for dét? Hvis ikke vi kunne skrive en støtte til brandforvaltning, kunne vi ligeså godt nedlægge forbundet og rive den der ordrigt højtravende tekst i stykker om forbundets opgaver osv.

For så pålægger vi jo os selv at være en indadvendt sekt med i bedste fald marginal betydning for den omgivende kultur udenfor rejsearrangøren NKF's rækkevidde. Selvfølgelig kan vi skrive til eksterne modtagere om, hvad der kulturlandskabsfagligt set er brug for i aktuelle sager - men naturligvis holdt i et sprog, der ikke pålægger nogen myndighed at træffe en bestemt beslutning.

Man må forestille sig at diverse tilsigtede og utilsigtede afbrændinger undertiden er løbet over gravhøjene, så forsøgene vil hverken være første eller sidste gang, dét sker.

Vh Bjørn

Hej Bjørn og Søren!

Jeg har en svarfrist på anken til ca. 15. april. Jeg vil jo gerne have jeres tilbagemelding, så jeg kan henvise til det. Det her er bestemt en principssag - hvordan kan vi tilgodese både kultur- og naturarven?

Det er nok vigtigt at forholde sig til de forhold, Kulturstyrelsen nævner.

1. *temperaturen (kurven over målt temperatur viser, at der ikke er grund til bekymring).*

2. *næringsstoffer (sund sans og litteratur siger at der fjernes næringsstoffer, nemlig N)*

3. *at gravhøjene 'kun'/mest har kulturhistorisk værdi (Museumsloven omtaler både natur og kultur i sin formålsparagraf.*

Elles var det heller ikke så godt, at gravhøjene blev flyttet fra Naturbeskyttelsesloven til Museumsloven).

4. *at de ikke har lagt mærke til, at dette er et projekt, der skal belyse alternative metoder til forvaltning af gravhøje.*

PS. Den sidste uges tid kunne man have forvaltet rigtig mange gravhøje til små penge.

Hans Henrik Bruun peger i sit notat jo på, at det nok er kulturhistorie at brænde højene af, og at det nok er derfor floraen er (har været) så rig. Da jeg så mine høje i medvindsbrand forstod jeg, at det går meget hurtigt og ved rette tørhed af den visne vegetation er det et lysende moment, der vander hurtigt over højen. Ved årlig afbrænding ophobes kun førne til en sådan hurtig opblussen. Jeg mener, jeg har set tegninger med folk, der gik med brændende halmknipper ude på marken Valborgsaften.

Jeg har i min barndom været med til Sct. Hansbål ved en gravhøj i Vestjylland. Men jeg husker kun bålet. På vores mark græssede dyrene også på højen, men jeg husker ikke gravhøjene som særlig nedtrampede. Der var også færre dyr i flokkene på den tid. Men gravhøjene havde mange flere blomster end i dag. Bl.a. husker jeg volverlej. Den er væk i dag.

Vh Anna Bodil

Hej Anna!

Afbrændingstypen svarer nærmest til den teknik, man bruger ved afbrænding af hede i Vestnorge. Man brænder i februar-marts. Helst i en periode med barfrost hvor vegetationen er meget tør og hvor der er tilpas meget vind. Man brænder netop med vinden for at undgå at temperaturen stiger mere, end den skal for at aktivere lyngfrøene af frøhvil. Al førnen må ikke brænde af. Kreaturer kan være et alvorligt problem og flere steder hegner man højene, så de kun græsses en kort periode.

mvh Søren

Hej Anna!

Hvis vi kan formulere det som et principielt spørgsmål om vedligeholdelse af kulturlandskaber ved brug af ild, så er det fint nok.

mvh Søren

Hej Søren og Bjørn!

Jeg kender eksempler på at kreaturer hegnes til og fra når der er græsmark, hvor højene ligger i et system med sædskifte, så der er kun udlæg med græssende dyr hvert andet til hvert tredje år. Hen på sommeren er alt tørt nok til at de ikke skader højen ved et korterevarende ophold. Det synes jeg fungerer godt. Da jeg så højen brænde af, forstod jeg hvilken betydning, afbrænding kan have haft.

Jeg mener netop, der skal brændes medvind ved første lejlighed om foråret, hvor jorden er tør og den visne vegetation er tør. Det er ca. perioden fra landmanden begynder markarbejdet og til der er tilsæt. Lad os få lavet en manual på det. Du siger til, hvis der er mere info, du behøver. Du kan også ringe.

Venlig hilsen Anna Bodil

Hej Anna!

Skal dine grafer forstås sådan, at temperaturen i 10 cm dybde højst når 20 - 25 grader? Så er det jo ganske betydningsløst i forhold til oldsagerne, især da erosion jo netop ikke vil forekomme.

Tilsyneladende har Kulturstyrelsen også misforstået det med næringsstofforholdene. Afbrænding fjerner jo næringsstoffer.

mvh Søren

Hej Søren!

Graferne skal forstås sådan, at temperaturen i 10 cm dybde under selve afbrændingen var 4 - 15° C - højest mod syd. På det tidspunkt, hvor temperaturen på grafen ændres pludselig, tages følerne op og berøres med varme hænder og transporteres i en opvarmet bil, hvor temperaturen kommer op på de der 25° C som ses af grafen. Jordens temperatur var upåvirket af afbrændingen.

Som du kan se på den føler, der blev målt på et par dage forinden afbrænding, så kom den op på 13-15 °C. Denne føler var på sydsiden.

Konklusionen er at der ikke er nogen påvirkning af afbrændingen. Varmen går op i luften.

Ja den med næringsstoffer er de også gal på. Også selv om man sammenligner til alternativet, som kan lade sig gøre på enkelte høje - og som fortsat er metoden hvor der er dysser, nemlig både slåning og fjernelse om efteråret. En del af den visne vegetation ligger nemlig ned, så det er med slåning ikke muligt at fjerne alt. Det med at buskene tages, er faktisk meget lettere lige efter en afbrænding, hvor alt visnen vegetation er væk.

Hvis der så tilmed er tale om en gammel tradition med afbrænding, så mener jeg ikke Kulturstyrelsen har noget at hænge deres hat på. Tværtimod kan man måske sige at deres holdning er skadelig, da der kan komme rigtig megen fokus på pleje af gravhøje, hvis der gives mulighed for, at de kan brændes med en medvind.

Vh Anna Bodil

Hej Anna!

Hermed NKF's støttebrev.

Mht. oplysninger fra Lygra mener jeg at den tidligere leder, Mons Kvamme, eller evt. Peter Emil Kaland, har berettet om måleresultater i forbindelse med mine besøg deroppe. Det bør nok undersøges inden du sender. DMU eller SNS må vel også ligge inde med måleresultater. Glæder mig til at høre fra dig.

God påske! Mvh Søren

Hej Søren og Bjørn!

Tusind tak for det. Håber du også har haft tid til at nyde det fine forårsvejr.

Jeg har spurgt mange. De har ikke målinger, men alle med forstand på sådan noget har sagt, at der ikke sker en temperaturforøgelse - og slet ikke til det niveau som kan være skadeligt. Ofte er det målinger under hedebrand, hvor man netop brænder tørv af. Jeg har også kontaktet Lygra centeret.

Vh Anna Bodil

Her er teksten fra NKF's støtteerklæring:

Nordisk KulturlandskabsForbund har til udtalelse fået forelagt spørgsmålet om medvindsafbrænding af vegetation på gravhøje som plejeform.

Baggrunden er et ønske om, på en økonomisk og plejemæssig effektiv måde, at bevare den biologiske mangfoldighed af især lyskrævende plantearter på vore gravhøje i det åbne land.

Gravhøjene fremstår ofte som små oaser i det dyrkede land, hvor rester af den oprindelige overdrevsvegetation har fundet fristed fra den effektive landbrugsdrift, der især påvirker gravhøjene gennem forøget direkte og luftbåren tilførsel af kvælstof og lejlighedsvis sprøjtegifte. Resultatet er, at gravhøjene som oftest er præget af højt voksende, kvælstofyndende planter.

Nordisk KulturlandskabsForbunds opfattelse

Det er Nordisk KulturlandskabsForbunds opfattelse, at den oprindelige overdrevsflora, vi finder på vore gravhøje, er en ligeså oprindelig og vigtig del af vore kulturlandskaber som levende hegn, stengærder, mergelgrave og drikkevandhuller, der tilsvarende rummer rester af oprindelig flora. Floraen er gennem tiden frem til det moderne landbrugs gennembrud i løbet af 1960'erne blevet opretholdt gennem traditionel brug til høslet, og afgræsning og gennem afbrænding og oprensning.

Afbrænding er en særdeles hensigtsmæssig vedligeholdelse på arealer, hvor der ikke finder forårsrensning (rivning, städning) af arealet sted med senere høslet og sammenrivning og endelig afgræsning sted. De tidligere anvendte metoder fjernede dels det tørrede plantemateriale (førnen), dels åbnede de op for jordbunden, hvorved den mere lyskrævende urtevegetation fik bedre muligheder for at spire og udfolde sig. Dette gav samtidig en bedre højkvalitet med langt større indhold af næringsstoffer.

Afbrænding som skånsom metode til vedligeholdelse af arealernes produktivitet er velkendt fra alle nordiske og vest-europæiske lande, for ikke at sige fra hele verden. I Vestnorge kan bæredygtig, kontinuerlig, afbrænding dokumenteres gennem de sidste 5 - 6.000 år omkring f.eks. området ud for Lygra - Mongstad nordvest for Bergen. Metoderne er velbeskrevne og afprøvede under moderne forhold af bl.a. Lyngheisentræet i Lygra.

Når afbrændingsmetoden er bæredygtig, skyldes det, at den udføres i det tidlige forår under forhold, hvor vegetationen er tør, men undergrunden fortsat er fugtig. Desuden foregår den under vindforhold, der sikrer en hurtig, men kontrollabel afbrænding. Når det sker, er det udelukkende den øverste del af førnelaget, der afbrændes. De underliggende frø opnår en kort varmpåvirkning, der i mange tilfælde fremmer spiredygtigheden. Det gælder f.eks. for lyngens vedkommende. Bare få cm. nede i undergrunden er varmpåvirkningen fuldstændig ubetydelig.

Som det fremgår af de udførte forsøg på gravhøje var temperaturen i 10 cm. dybde upåvirket af afbrændingen og lavere på det tidspunkt end de op på 15 0 C, der blev målt på sydsiden dagene før afbrænding. Heller ikke overfladetemperaturerne synes faretruende høje.

Den foreslåede medvindsafbrænding må ikke forveksles med den tidligere udbredte tradition med afholdelse af bål eller blus på gravhøjene. Især, hvor der er tale om Skt. Hans blus, kommer temperaturerne op på betydelig højere gradtal.

Medvindsafbrænding må heller ikke sammenlignes med den hedeafbrænding, der har været udført i Danmark gennem de sidste 200 år. Her har der i reglen været tale om ukontrollable afbrændinger forårsaget af lynnedslag eller modvindsafbrænding af hede med det formål at opdyrke denne i permanente agre. Her var formålet netop at brænde førne- og tørvelaget fuldstændigt af, så det blev muligt at nedbryde det neden liggende al-lag.

Medvindsafbrænding må heller ikke sammenlignes med den "oprindelige" hdebondes afbrænding af små parceller i heden for at dyrke boghvede, rug eller havre. Her indgik afbrændingen i den naturlige vedligeholdelse af hedens mosaiklandskab, som sikrede et dengang optimalt produktionsniveau under hensyn til den begrænsede tilgang til gødningsressourcer. Afbrænding og dyrkning vil fremover indgå med større vægt i hedevedligeholdelsen i Danmark.

Kulturstyrelsen synes at mene, at afbrænding skulle påvirke det næringsfattige miljø på gravhøjene, således at dette skulle blive mere næringsrigt. Der er her tilsyneladende tale om en sammenblanding med afbrænding, som den finder sted i svedjebruget, hvor formålet er at opnå en kortvarig tilgang til næringsstoffer, hvorefter jorden udpines og overlades til en ofte langvarig næringsstofopbygning.

Der er her tale om det modsatte, idet en hyppig afbrænding dels vil bevirke, at en del af næringsstofferne forsvinder i luften med forbrændingsgasserne, dels at en stor del af den næringsholdige aske, ikke mindst p.gr. af gravhøjenes form, vil blive blæst af i løbet af de tørre og ofte blæsende forårsmåneder.

Nordisk KulturlandskabsForbunds anbefaling

Nordisk KulturlandskabsForbund anbefaler, at medvindsafbrænding anvendes generelt på gravhøje i det åbne land. Den nuværende vedligeholdelse med én gang årlig afslåning af vegetationen, der ikke altid fjernes og slet ikke til bunds, efterlader gravhøjene i en uinteressant og mistrøstig brun-grøn tilstand uden megen mulighed for udfoldelse af biodiversitet. En hurtig afbrænding vil her dels fjerne flere næringsstoffer, dels fremme frøenes spiremuligheder uden risiko for forøget erosion. Resultatet vil blive en langt rigere biodiversitet og langt mere interessante besøgsmaal for publikum.

Temperaturpåvirkning vil som anført ovenstående og som påvist i vedlagte forsøgsprotokol være ubetydelige og langt fra de temperaturer, der påvirker urner, genstande og sten. Yderligere belæg for temperaturpåvirkning kan indhentes fra f.eks. Lyngheisentræet på Lygra.

Nordisk KulturlandskabsForbund finder, at de kulturhistoriske interesser, der knytter sig til vore gravhøje i det åbne land, bedst lader sig varetage gennem kontrolleret afbrænding af højene. Den kulturhistorisk betydningsfulde vegetation genoprettes og bevares omkostningseffektivt. Højene udsættes ikke for erosion. Deres indhold af oldsager og konstruktive detaljer bevares. Deres næringsstofindhold vil blive formindsket med forbedrede bevaringsforhold til følge.

Nordisk KulturlandskabsForbund finder dokumentationen for, at temperaturen i jorden ikke påvirkes af en forårsmedvindsafbrænding tilstrækkelig med de udførte forsøg. Vi ser ingen hindringer for, at metoden finder udbredelse på gravhøje uden yderligere dokumentation af temperaturpåvirkning. Her ser vi dog bort fra gravhøje med helleristninger eller runesten.

Vi mener, at en kontrolleret medvindsafbrænding om foråret på gravhøje ikke kræver dispensation, da det ikke skader. Vi skal derfor anbefale, at forsøget med dokumentation af planternes reaktion kan fortsætte som planlagt.

Med venlig hilsen Søren Espersen, Sekretær i Nordisk KulturlandskabsForbund.

Sjællandsk høj, der i mere end 50 år har været forvaltet med medvindsbrænding. To tidspunkter samme år. Foto: Anna Bodil Hald